

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 14 april 1944 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet för kommuner att anslå medel till hjälp och stöd åt nödlidande människor ävensom till stipendier m. m.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft de inom första kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 38 av herr *Hage* samt nr 228 av herr *Holmström*.

I motionen I: 38 hemställes, »att riksdagen måtte vidtaga en sådan justering av resp. kommunallagar, att borgerlig kommun måtte beredas möjlighet att — då synnerliga skäl härför kunna anföras — giva anslag för stödjande och hjälpande av nödlidande människor, främst barnen, även i de fall, då enligt nu gällande kommunallagar sådan befogenhet ej finnes».

I motionen I: 228 hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kommun beredes möjlighet att anslå medel för stipendier eller lån åt yrkesbegåvad ungdom, som önskar undergå utbildning i hantverk».

Beträffande motiveringen för de i motionerna framställda förslagen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Enligt nu gällande kommunallagar, vilka i förevarande hänseende nära ansluta sig till de äldre kommunalförordningarna, äger kommun själv vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

I samband med antagandet av 1930 års kommunallagar behandlades två inom riksdagen väckta motioner (I: 287 och II: 446) med förslag, att till uttrycket ordnings- och hushållningsangelägenheter skulle fogas ordet välfärdsangelägenheter. Konstitutionsutskottet (utlåtande nr 30, s. 9) avstyrkte förslaget. Något behov av sådan väsentlig utvidgning av kommunernas uppgifter ansåg utskottet icke föreligga. Om den föreslagna, synnerligen vaga formuleringen beslutades, skulle enligt utskottets mening följden sannolikt bli, att åtminstone till en början stor osäkerhet rörande omfattningen av kommunernas befogenheter uppstode. Gällande kompetensbestämmelser, som enligt utskottets förslag skulle bibehållas i huvudsak oförändrade, hade genom den i praxis givna tolkningen fått en jämförelsevis klar och bestämd betydelse. Förslaget avslogs också av riksdagen.

Vid 1939 års lagtima riksdag väcktes inom andra kammaren en motion (nr 75), vari hemställdes om sådant tillägg till vederbörande kommunallagar, att till gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter måtte hänföras även anstalter för lokalt luftskydd. Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen (utlåtande nr 19). Till stöd härför framhöll utskottet bland annat, att den kommunala verksamhetens omfång och begränsning genom formuleringen i kommunallagarna angivits i en i viss utsträckning elastisk regel. I följd härav kunde tvekan understundom uppstå om den kommunala kompetensens gränser. Men de olägenheter, som voro förbundna därmed, uppvägdes mer än väl av den fördel, som låge däri, att området för kommunernas behörighet med samhällslivets utveckling i praxis kunnat komma att omfatta allt flera uppgifter utan att kommunallagarna därför behövt ändras. Under förarbetena till 1862 års kommunalförordningar avvisades också tanken på att däri uppräknade de kommunala angelägenheterna — en uppräknade som för övrigt icke ansågs kunna göras fullständig. Det skulle alltså icke stå i god överensstämmelse med grunderna för kommunallagstiftningen att i kommunallagarna angiva någon viss verksamhet, om vars natur tvekan rådde, såsom hänförlig till kommunernas gemensamma angelägenheter. Vore en bestämmelse därom för visst fall erforderlig, borde den införas i vederbörande specialförfattning. Motionen avslögs av riksdagen.

Åren 1940 och 1942 väcktes motioner (I: 55, I: 115 och II: 8, II: 158 respektive I: 77 och II: 99), som i vissa hänseenden berörde den kommunala verksamhetens omfattning. Det förstnämnda året tillstyrkte sammansatta konstitutions- och första lagutskottet (utlåtande nr 1) ett förslag till särskild lag om rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m., vilket förslag dock förföll till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut. År 1942 föranledde berörda motioner att riksdagen i skrivelse (nr 233) hemställde om utredning av frågan om kommuns möjlighet att anslå medel till hemvärnets verksamhet.

I en år 1943 inom andra kammaren väckt motion (nr 225) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande ändrade grunder för kommuner att anslå medel till bestridande av viss del i inackorderingskostnaderna för mindre bemedlade och obemedlade elever vid högre folkskola och kommunal mellanskola. I sitt utlåtande (nr 6) över motionen framhöll konstitutionsutskottet, att enligt kommunallagarna vore vården av folk- och fortsättningsskoleväsendet en den kyrkliga eller borgerliga kommunens angelägenhet. Härjämte ägde enligt särskilda författningar skolområden, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller efter Kungl. Maj:ts beprövande andra kommunala samfälligheter eller föreningar av flera sådana inrätta bl. a. kommunala mellanskolor och högre folkskolor, varvid fråga om skolas erkännande såsom dylik läroanstalt prövades av Kungl. Maj:t. Utskottet anförde vidare: Med stöd av kungl. kungörelsen den 28 juni 1935 (nr 448) angående statsbidrag för inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem ägde skoldistrikt lämna bidrag till bestridande av kostnaderna för sådan inackordering av elever i folk- och fortsättningsskolor inom

distriktet, då föräldrarna bodde avlägset från skolan. Enligt inom utskottet lämnade upplysningar hade kommunala samfälligheter vidare i vissa fall genom anslag bidragit till bestridande av inackorderingskostnaderna för lärjungar vid kommunala mellanskolor, högre folkskolor, yrkesskolor och liknande läroanstalter. I ett utslag hade emellertid regeringsrätten (Årsboken 1942 not. S. 356) upphävt kommunalfullmäktiges i Vilhelmina beslut att anslå vissa medel till bestridande av kostnader för inackordering av obemedlade och mindre bemedlade lärjungar vid den kommunala mellanskolan därstädes, enär beslutet därom innebure, att understöd av kommunens medel skulle beredas vissa kommunmedlemmar i annan ordning än gällande fattigvårdslag stadgade eller eljest enligt särskild lag eller författning vore medgivet samt kommunalfullmäktige därigenom överskridit sin befogenhet. Utskottet framhöll därjämte att förhållanden liknande dem, som föranlett regeringsrättens nyssnämnda utslag, kunde uppträda även vid andra skolformer. Det funnes därför skäl att vid en eventuell utredning beakta även dessa. Detta spörsmål fölle emellertid utom ramen för den föreliggande motionen. Utskottet, som saknade initiativrätt på området, nödgades alltså avstyrka bifall till den föreslagna utredningen med dess mera begränsade syftemål. — I en vid utlåandet fogad reservation hade fem av utskottets ledamöter framhållit, att utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i ämnet. — Vid frågans behandling i kamrarna biföllo dessa det i reservationen framställda yrkandet (riksdagens skrivelse nr 192). Den sålunda begärda utredningen har enligt vad utskottet inhämtat överlämnats till 1940 års skolutredning för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Vid innevarande års riksdag har inom andra kammaren även väckts en till syftet med motionen I: 228 likartad motion (nr 1). I denna har yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om skyndsamt utredning om kommuns rätt att bevilja stipendier eller i annan form ge bidrag (exempelvis inackorderingsbidrag o. d.) för underlättande av fortsatt utbildning vid högre läroanstalter, och för deltagande i studiekurser». Motionen i fråga, som hänvisats till andra kammarens tillfälliga utskott nr 1, har enligt vad konstitutionsutskottet inhämtat tillstyrkts av förstnämnda utskott.

U t s k o t t e t. Kommunernas verksamhetsområde anges i kommunallagarna icke genom en uppräknig av de olika kommunala angelägenheterna utan genom en allmän, i viss utsträckning elastisk regel. Detta är enligt utskottets mening också välbetänkt. Utskottet vidhåller alltså sin i utlåandet nr 19 till 1939 års lagtima riksdag uttalade uppfattning, att det icke skulle stå i god överensstämmelse med grunderna för kommunallagstiftningen, att, då ett nytt verksamhetsområde anses böra underläggas kommunerna, genom bestämmelser i *kommunallagarna* angiva ifrågavarande verksamhet såsom hänförlig till kommunernas gemensamma angelägenheter. I stället böra de av utvecklingen betingade nya arbetsuppgifterna för kommunerna regleras i special-

lagstiftning. Dylik lagstiftning ankommer emellertid icke på konstitutionsutskottets handläggning. På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att motionen I: 38 samt
 - 2) att motionen I: 228
- icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1944.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar Hallén, Sandegård, Herlitz, Källman, Karl August Johanson, John Gustavson, Anders Andersson, Sven Hansson, Albertsson, Albert Andersson, Arrhén*, Thorell, Gardell, Fast*, Nordström, Nolin, Hällgren, Fält, Norén och Nilsson i Norrlångträsk.*

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Karl August Johanson och Hällgren.*
